

MUNI
FSS

Psychologie nadaných dětí

Šárka Portešová
FSS MU
Joštova 10, Brno
portes@fss.muni.cz

Školský zákon, 2005

Koordinátoři

Vyhlášky

Koncepce

Talentcentrum

PPP

Metodické materiály

Sítě podpory nadání, krajská pracoviště

Standard komplexní
diagnostiky MN

Publikace, testy

Psychologové, pedagogové, speciální pedagogové

Chybí přes 40 000 identifikovaných nadaných dětí, žáků a studentů

Území	ISCED 0	ISCED 1	ISCED 2	ISCED 3	CELKEM
Praha	4	2	36	29	58
Středočeský území	10	14	25	45	72
Ústecký území	4	2	36	29	58
Vysočina	9	3	41	7	23
Zlínský území	1	1	54	7	39
CELKEM	239	78	946	278	446

Pozn:

ISCED 0 je předškolní vzdělávání (MŠ)

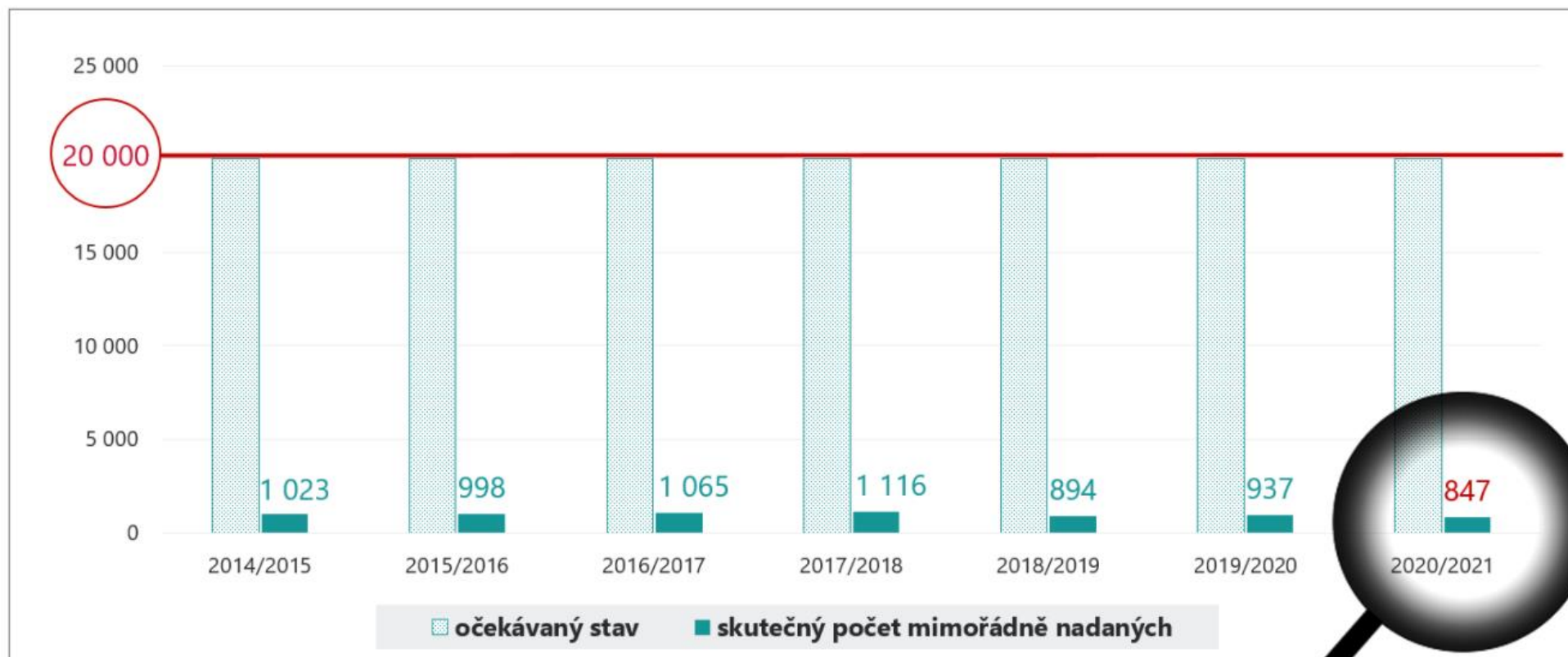
ISCED 1 je primární vzdělávání (1. stupeň ZŠ)

ISCED 2 je nižší sekundární vzdělávání (2. stupeň ZŠ a nižší stupeň víceletých gymnázií)

ISCED3 je vyšší sekundární vzdělávání (střední školy a vyšší stupeň víceletých gymnázií)

10.3.2021

PROBLÉM MÁ ČR ZEJMÉNA S DIAGNOSTIKOU NADANÝCH A MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ A ŽÁKŮ

Proč je tak málo identifikovaných nadaných žáků?

Někteří rodiče nechtějí jít s dětmi do PPP

Není jich tolik, za 30 let jsem měla 1 nadaného žáka

Hlavní důraz na znevýhodněné děti

Mnoho žáků ve třídě

Nedostatek času na nadané

Nejsou peníze na další speciální kurzy

Nedostatek poznatků o identifikaci

Nedostatek metod pro školy

Inkluze

Neochota

Neprobíhá systematické vyhledávání

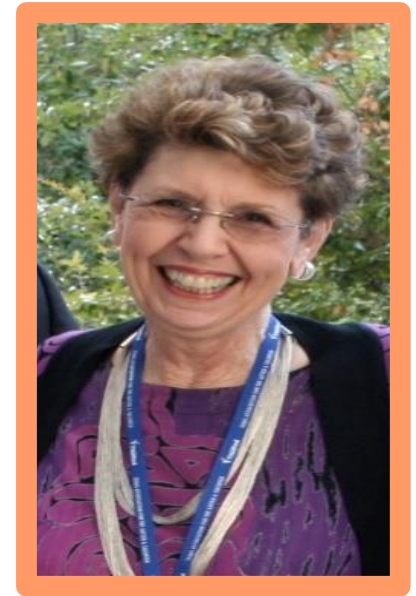
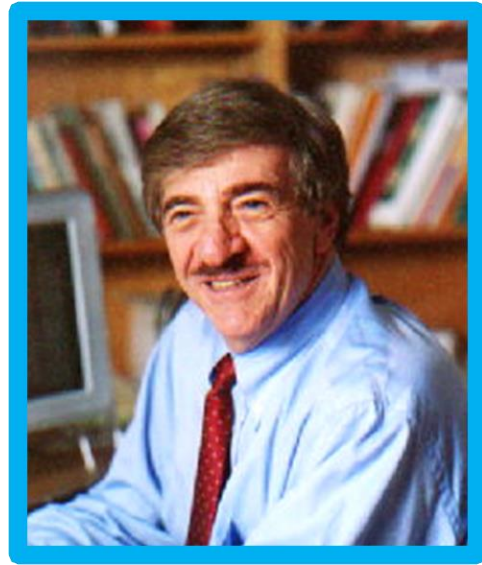
Mnoho byrokracie

Každý nemůže být nadaný

Složení obyvatelstva

M U N I
F S S

O kterých dětech vlastně mluvíme?

Lewis Madison Terman (1877-1956)

Otázka: Jaké jsou nadané děti?

Lewis Madison Terman (1877-1956)

Nemocní, slabí, sociálně nezdatní, podivíni, izolovaní?

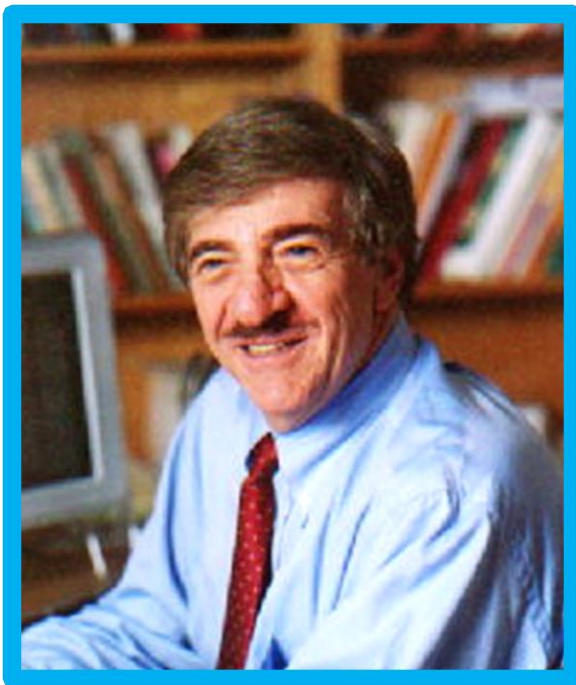
- **První longitudinální výzkum nadaných dětí (r.1921)**
- Nominace učiteli → **IQ test** (140 IQ) → zařazení do výzkumu
- 1528 dětí

Hlavní Termanovy závěry

„Nadané děti vynikají ve všech oblastech a skórují vysoce ve výkonových testech a v testech schopností.“ Nadané děti jsou nejen akademicky výjimečné (academically superior), ale jsou **rovněž nadprůměrné po stránce fyzické, zdravotní a v oblasti sociálního přizpůsobení, a mají rovněž nadprůměrné morální postoje**, měřeno testy charakteru a vlastností“ (1925, str. 230).

Stanou se mimořádně úspěšnými dospělými.

Joseph Renzulli

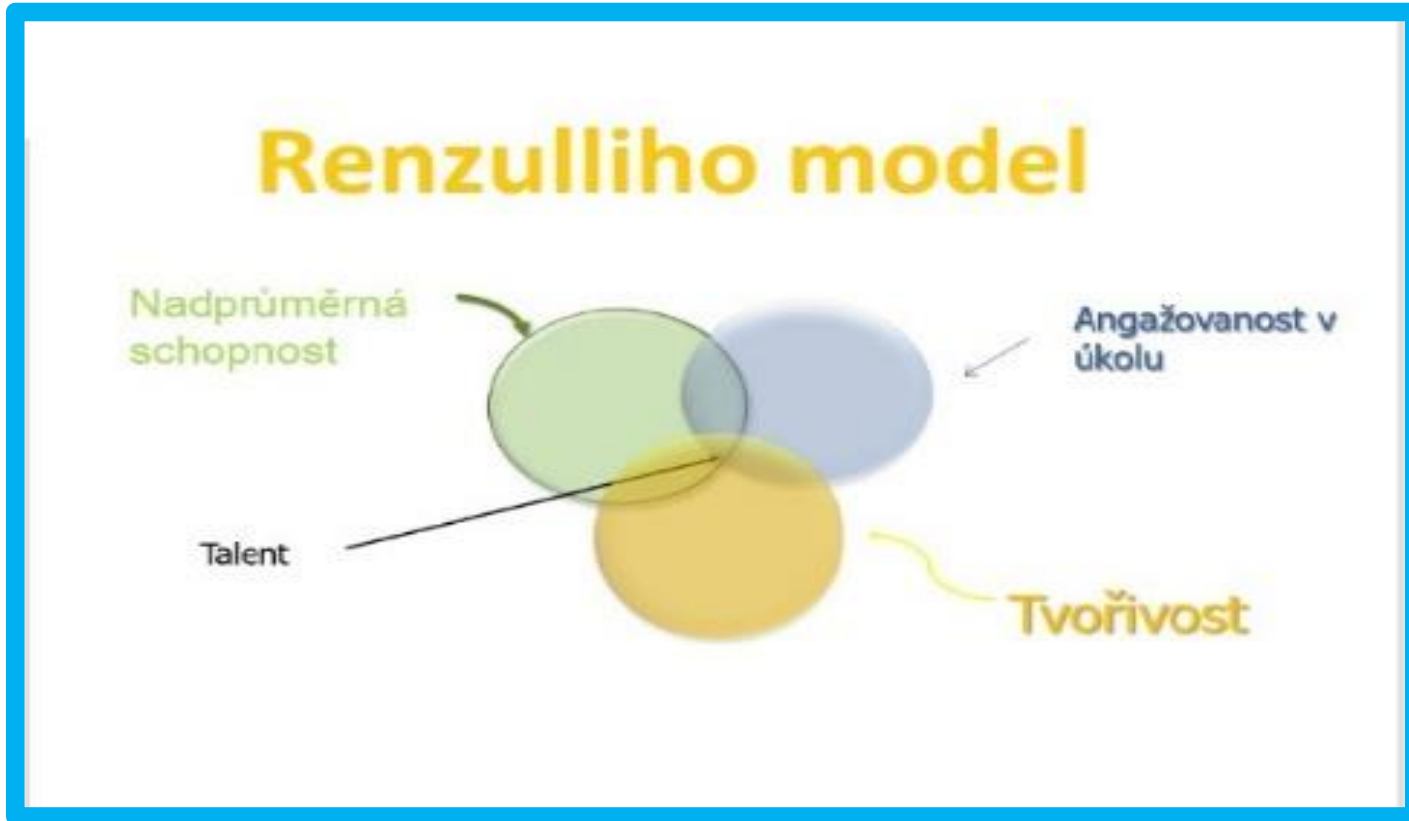

Otázka:

Co utváří nadání? (1978)

Ne pouze vysoké IQ

Joseph Renzulli

- Vnitřní motivace
- Zájem
- Tvořivost
- Nadprůměrné schopnosti

Nadané a talentované děti jsou takové děti, **které těmito soubory vlastností disponují nebo mají potenciál k jejich rozvoji** a využívají je v libovolně potenciálně hodnotné oblasti lidské činnosti. Děti, které projevují nebo jsou schopny rozvinout interakci mezi oněmi třemi soubory vlastností, vyžadují širokou paletu vzdělávacích příležitostí a služeb, která není v běžném vzdělávacím rámci poskytována

Leta S. Hollingworth (1886 – 1939)

Otázka

Jaké jsou extrémně nadané děti?

Kognitivně x afektivní x motorické disharmonie

„Mít inteligenci dospělého a emoce dítěte, to vše v těle dítěte, přináší jisté obtíže.... Čím mladší dítě je, tím jsou problémy **větší...mezi 4. a 9. rokem** jsou, zdá se, problémy největší (Hollingworth, 1931).“ Čím větší je rozpor mezi fyzickým a kognitivním vývojem, tím více se dítě cítí být jiné a často díky tomu i izolované.

Vzdělávání

„V běžné třídě ztrácejí děti s **IQ 140 polovinu času**. Ty, které mají **IQ 170 již ztrácejí čas všechno**. Pokud nemají co dělat, jak mohou zformovat cílenou snahu, respekt k zadaným úkolům nebo zvyk systematicky pracovat? (1942)“

Sociální vyloučení – podvýkon – snaha maskovat schopnosti – emoční problémy

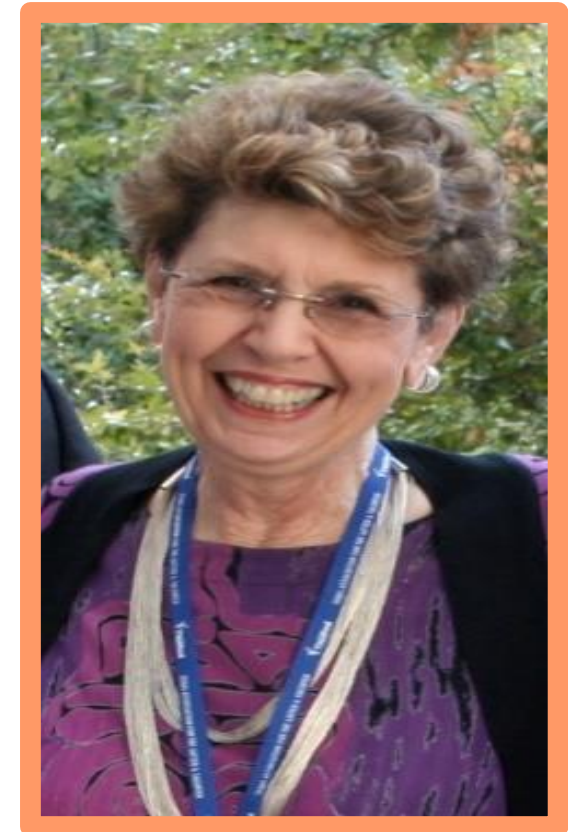
Nadání je asynchronní vývoj

Disharmonie, asynchronie, dvojí výjimečnost

- Závažné rozpory mezi kognitivním vývojem a emočním a sociálním
- Asynchronie však mohou existovat i mezi schopnostmi žáka – **mimořádné schopnosti x handicap**
- Dvojí výjimečnost – nadání s handicapem
- **Klíčový je důraz na schopnosti, nikoli na handicapy**

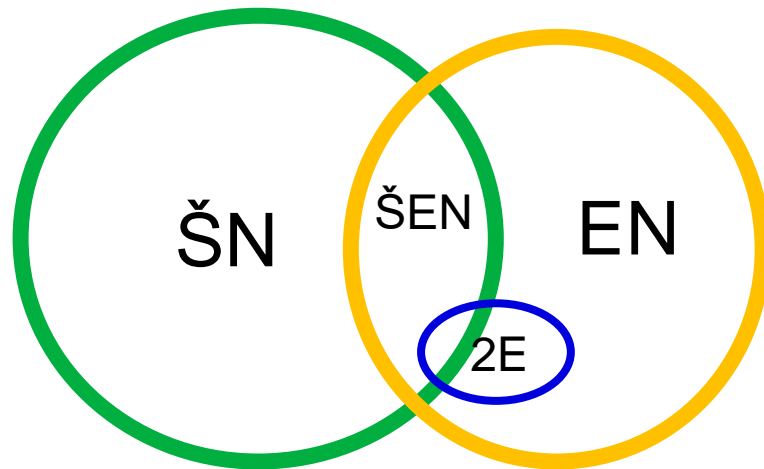
Nadání je asynchronní vývoj, ve kterém se kombinují vyspělé poznávací schopnosti a zvýšená citlivost a utvářejí tak vnitřní prožitky a uvědomování si sebe sama kvalitativně odlišné od normy. Tato asynchronie se zvětšuje s rostoucí intelektovou kapacitou. Jedinečnost nadaných je zároveň činí mimořádně zranitelnými a vyžaduje ve výchově, výuce a poradenství úpravy, které jim umožní optimálně se vyvíjet.

Linda Silverman

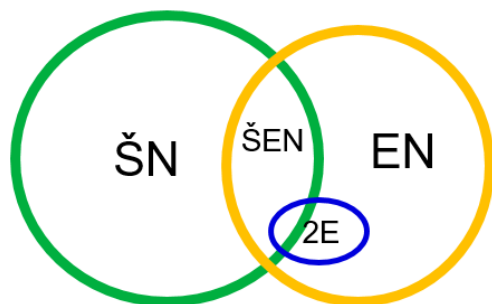
O kterých nadaných dětech tedy mluvíme?

Školsky nadaní (šikovní) x extrémně nadaní

Školsky nadaní (šikovní)

Šikovní nadaní x extrémně nadaní

- Obvykle 10% studentů, kteří podávají ve škole nejlepší výkony.
- Dobře se ve škole chovají.
- Dobře sociálně adaptovaní
- Oblíbení.
- Ochotni ve škole pracovat „tvrdě“ na všem, co jim učitel zadá.
- Relativně snadná“ skupina pro vzdělávání.
- Dobře se uplatní v mnoha profesích.
- Vyhledávají jakékoliv výzvy.
- Vyhovuje jim vnitřní diferenciacce, mírná akcelerace, nikoli radikální.

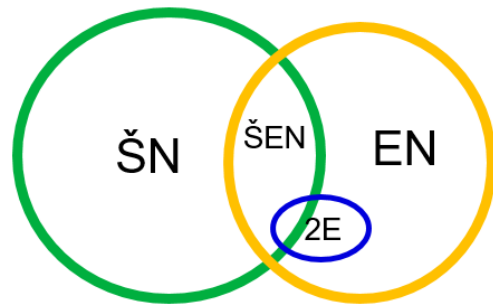
Martina

- Má stále samé jedničky
- Všeobecně mimořádně nadaná
- Každý rok účast v 5 – 7 soutěžích

**„Na rozdíl od doby, kdy jsem byla mladší, už vím,
že nemá smysl soutěžit ve všem,
i v tom co mi nejde, takže jsem si letos
vystačila jen s matematikou, biologii,
němčinou, češtinou a ekologií“**

Školsky nadaní (šikovní) i extrémně nadaní

Šikovní nadaní x extrémně nadaní

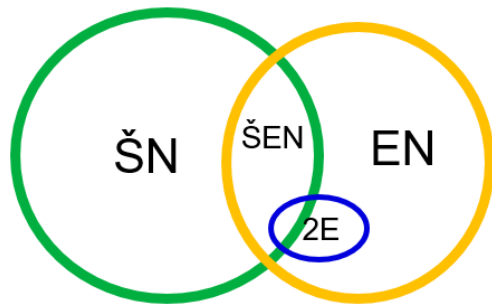

- Extrémně vysoká inteligence + školní výkon
- Zaměřují se na ně často výzkumné studie.
- Ne tolik osobních problémů, ikdyž jsou přítomny.
- Dobré školní známky.
- Relativně dobře adaptovaní
- Relativně dobře sociálně přizpůsobení

Školsky nadané dítě (šikovné)	Školsky + extrémně nadané dítě
Umí odpovídat.	Ptá se
Zajímá se.	Je zvědavé
Má dobré nápady.	Má neobvyklé nápady.
Odpovídá na otázky.	Zajímají jej detaily, rozpracovává, dokončuje.
Je vůdcem skupiny.	Je samostatné, často pracuje sám.
Jednoduše se učí.	Většinu už zná.
Mezi vrstevníky je oblíben.	Víc mu vyhovuje společnost starších dětí.
Chápe významy.	Dělá závěry.
Přesně kopíruje zadaná řešení.	Vytváří nová řešení.
Dobře se cítí ve škole, ve školce.	Dobře se cítí, když se učí (něco nového).
Přijímá informace.	Využívá informace.
Je vytrvalé při sledování.	Sleduje pozorně.
Je spokojené s vlastním učením a výsledky.	Je velmi sebekritické.

Extrémně nadaní

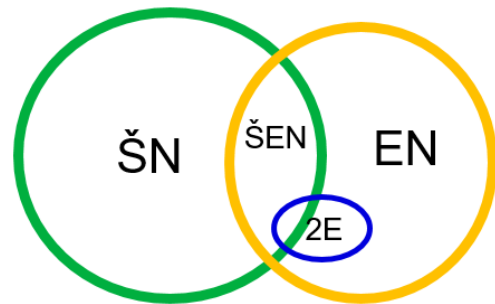
Šikovní nadaní x extrémně nadaní

- Skórují v testech 2 procenta v populaci extrémní nadaní.
- Nezapadají zcela do vzdělávacího systému – horší i špatné známky, podvýkonní.
- Řada přidružených obtíží (citlivost, úzkost, deprese, sociální vztahy a další).
- Rodiče s nimi často navštěvují psychologické poradny.
- Domácí vzdělávání, významná akcelerace, obvykle příliš nefunguje diferenciací.
- Velmi riziková, současně velmi nadaná skupina – rizika ukončení školy, psychická onemocnění, neuplatnění potenciálu.

Dvojí výjimečnost

Šikovní nadaní x extrémně nadaní

- Většina neidentifikována.
- Bez speciální podpory (nadání ani handicap)
- Malá část dobře adaptována, dostává adekvátní podporu, často spíše v souladu se svým handicapem.

MUNI
FSS

Extrémní nadání

Charakteristiky
Schopnost abstraktního myšlení
Schopnost rychle odhalit vztah příčina-následek, podstatné souvislosti.
Schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti,
Kvalitní krátkodobá i dlouhodobá paměť.
Rychlý rozvoj řeči.
Zvídavost, vnitřní motivace.
Různorodost zájmů nebo jeden hluboký zájem.

1. Žádný seznam tzv. typických charakteristik nemusí vystihnout nadání dítěte.
2. Pokud určité charakteristiky u dítěte nenacházíme, neznamena to, že není nadané.
3. Dítě musí mít příležitost tyto charakteristiky ukázat (zvídavost).

Columbus group, 1991

Nadání je asynchronní vývoj, ve kterém se kombinují vyspělé poznávací schopnosti a zvýšená citlivost a utvářejí tak vnitřní prožitky a uvědomování si sebe sama kvalitativně odlišné od normy. Tato asynchronie se zvětšuje s rostoucí intelektovou kapacitou. Jedinečnost nadaných je zároveň činí mimořádně zranitelnými a vyžaduje ve výchově, výuce a poradenství úpravy, které jim umožní optimálně se vyvíjet.

Asynchronie

Fyzická

Intelektová

Emocionální

Sociální

Schopnosti (psaní..)

+ dvojí výjimečnost – nadání+ porucha učení, chování, smyslové poruchy apod.

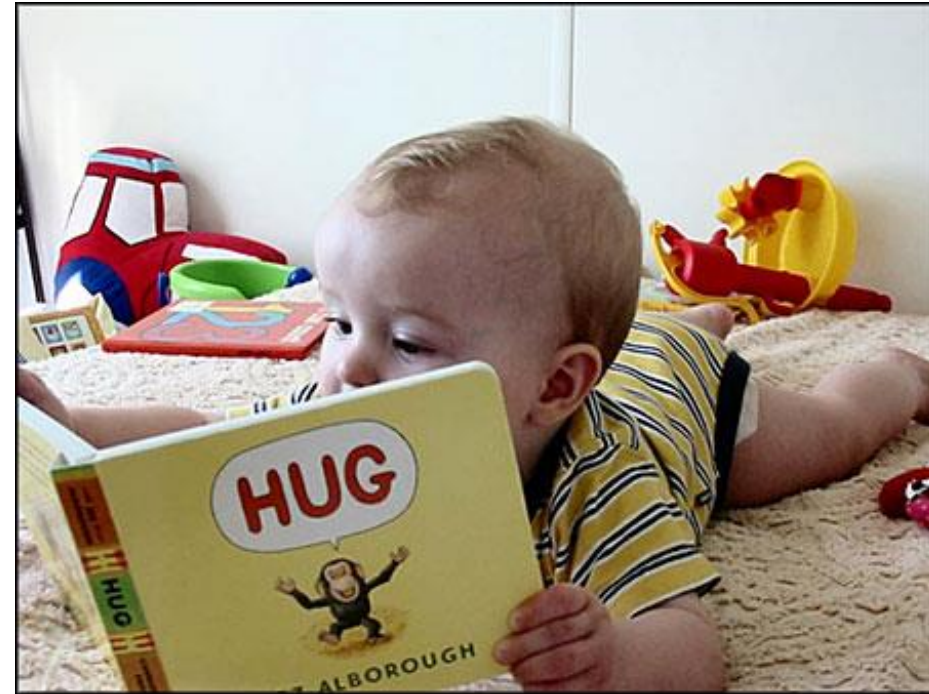
Časní čtenáři

Písmena poznávají mezi 1.-2.rokem
Čtou ve 3 - 4 letech

Zdokonalování schopnosti číst

- První knížky kolem 4. roku
- Kolem 5.roku i náročnější knihy s abstraktními pojmy, cizí slova noviny, sledují zprávy, publicistika...
- **Spontánní** zájem o čtení a informace

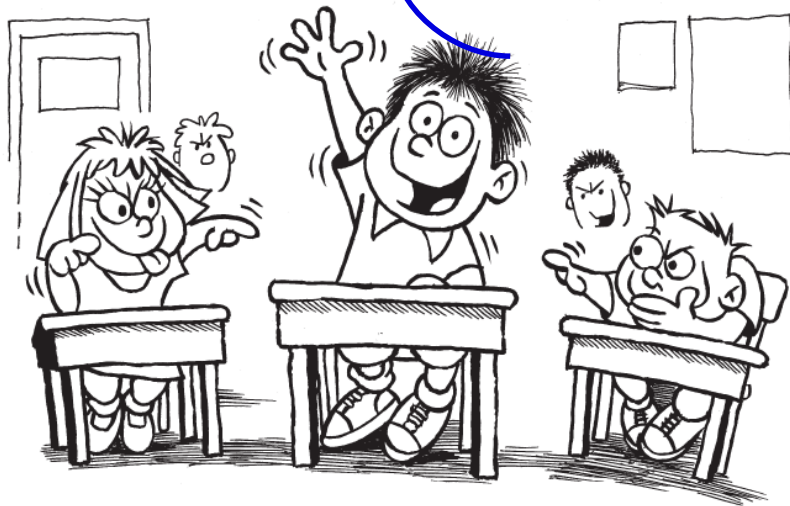
Hračky pro předškoláky ?

Zvířata (dinosauři, motýly, rostliny, hmyz, houby, květiny...) mytologie, Egypt, Staré Řecko a Řím, mumie, sluneční soustava, katastrofy, meteority, asteroidy, zeměpis, vlajky, mapy, grafy, matematika, auta, motory (jak věci fungují), elektřina, chemie- Mendělejeva tabulka, křížovka, počítač

Schopnost klást záludné otázky

Vyspělá schopnost myšlení
zrychleného řečového vývoje
zvědavosti, zájmů

Tomáš, 3 roky

Co je to vzduch? Kam až sahá? Proč neodlétne?

Otázky týkající se: politiky, nukleárních válek, zabezpečení světového míru, znečištění, zdrojů energie....

Budu to stále já, až vyrostu?

Potřeba detailního vysvětlení fenoménů,
událostí, jevů, detailů...

Rychlý řečový vývoj– může být problémem v sociálních vztazích

6 let a 7 měsíců

- Já:"Lidi hrajou hry, aby se pobavili a pocvičili si mozkové závity." M:"To nejsou závity, to jsou neuronová spojení!,,
- Ještě jsem ho sprchovala, když nám táta přišel říct, že začala Planeta života, na kterou se chtěl Matyáš dívat. Matyáš se na mne rozčiloval:"Budu čistej, ale hloupej!"
- Myje se a zase si namočil v umyvadle rukáv. Já: "Už jsi zase mokrej, co?" M:" A proč to tak zlověstně povídáš?,,
- Přednáší o elektronkách prababičce upoutané na lůžko (nemůže chudák utéct). Skoro po hodině vyjde:" Já jsem prababičce vysvětlil, co je to sinusoida a ona je z toho celá chytrá!,,
- ekzekutor

MUNI
FSS

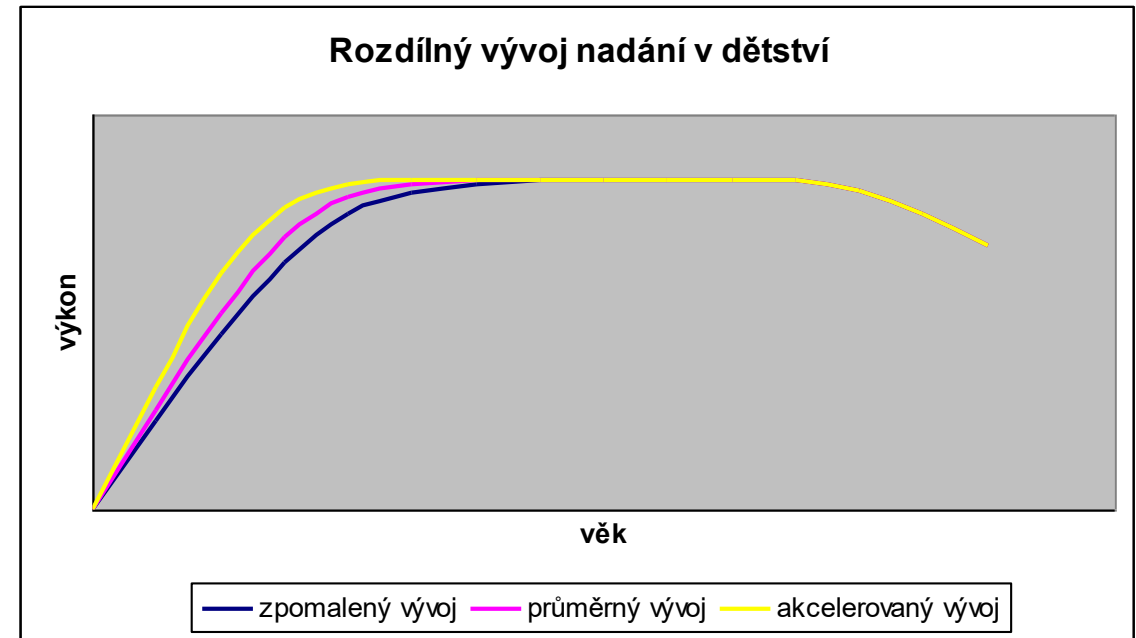
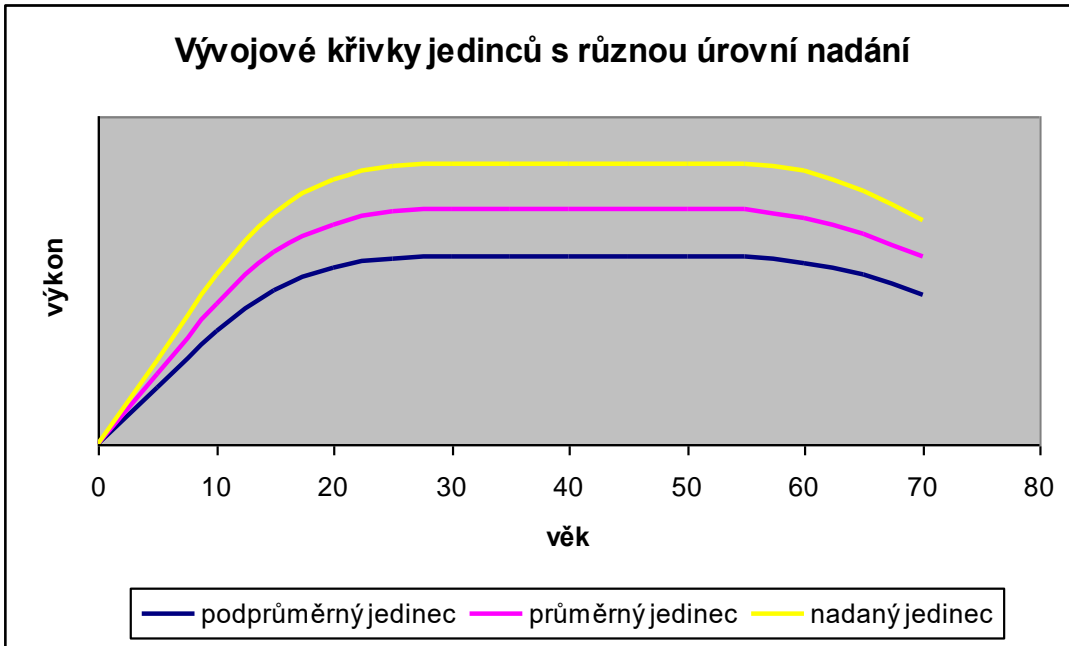
Pozor: Jazyk jako překážka v komunikaci s vrstevníky

Hypotéza, domnívám se, kvalita, symboly, team, exekutor, systém....

Emoční charakteristiky

- Smysl pro spravedlnost
- Hlubší emoční reakce

Vykazují již nyní specifické vzdělávací potřeby!

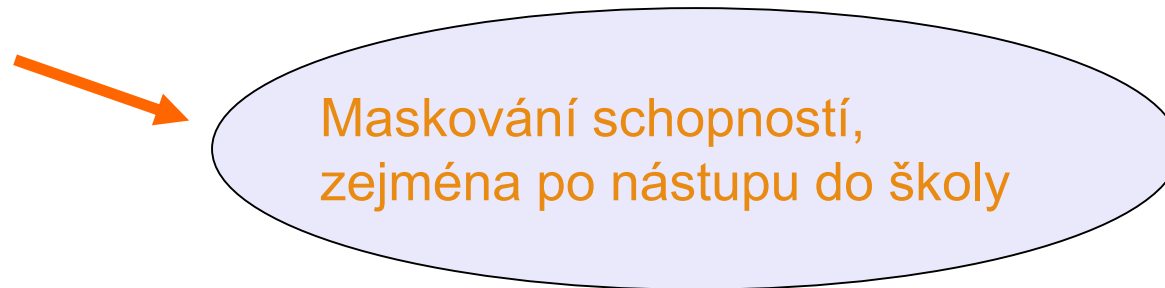
Charakteristiky	Vzdělávací potřeby
Schopnost abstraktního myšlení	Příležitost řešit logicky náročné úkoly
Schopnost rychle odhalit vztah příčina-následek, podstatné souvislosti.	Příležitost zkoumat věci z různých souvislostí.
Schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti,	Dostatek času na ponoření se do problému.
Kvalitní krátkodobá i dlouhodobá paměť.	Rychlé zvládnutí základního učiva, menší potřeba opakování. Důraz na učení se novému.
Rychlý rozvoj řeči.	Příležitost rozvíjet jazykové schopnosti, cizí jazyky.
Zvídavost, vnitřní motivace.	Podnětné úkoly, činnosti, představení nových oblastí.
Různorodost zájmů nebo jeden hluboký zájem.	Příležitost vybrat si určitou oblast a jít do větší hloubky při jejím zpracování.

M U N I
F S S

Problém nastává, když jsou otevřeny k jiným podnětům, než jaké ve škole dostávají.

Když dítě nemá dost podnětů, může docházet ke vzniku sociálních a emočních problémů

- Ve školce je nuda, hry dětské, hloupé to, co dítě zajímá se tam nedělá
 - Nerozumí si s dětmi, vzdalování se ostatním
 - **Pocit odlišnosti** po vstupu do kolektivu
-
- V australské studii 60 předškoláků, kteří uměli číst v době nástupu do 1. třídy, výrazně snížilo výkon ve čtení 40 z nich a někteří přestali číst úplně. Ti, kteří nezměnili svůj výkon patřili k těm, které učitele ve čtení podporovali.
-
- Snižování sebepojetí

Nedostatek výzev + Nálepkování

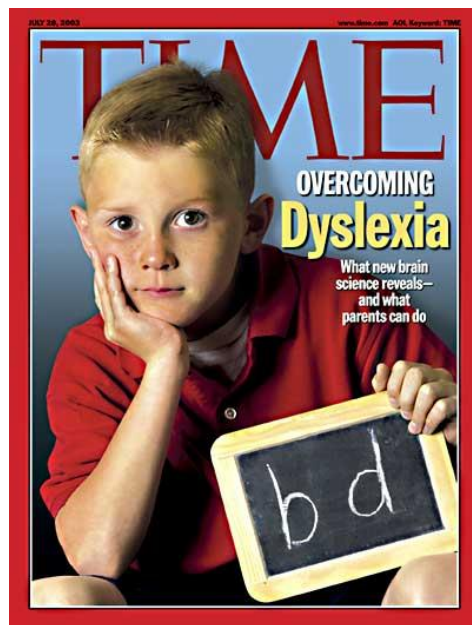
Kdo je opravdu nadaný, nemusí se učit, jde mu vše snadno.

- Součást identity
- Fixní nastavení mysli
- Selhání – ztráta nadání (?)
- Je potřeba o schopnostech s dětmi mluvit

Dvojí výjimečnost

Nadané děti s handicapem

Definice

Chytré děti s významnými problémy v oblasti učení“

Tyto děti se jeví jako průměrné, jelikož jejich nadání a porucha se vzájemně ruší.

Paradoxní žáci

Proč se tolik nezaměřovat na handicapy?

- Snižování sebedůvěry
- Snižování motivace
- Stres

MUNI
FSS

Nadané děti s poruchou učení

Základní východiska dvojí výjimečnosti

Rozumové nadání + Porucha učení

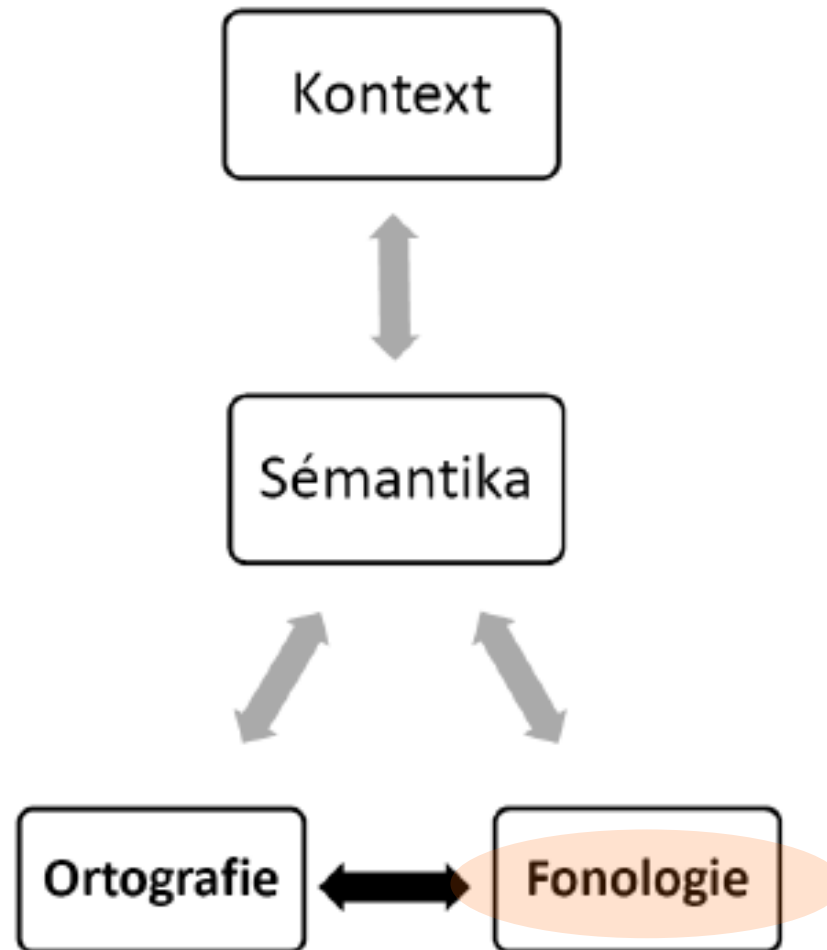

Podvýkon, neprospěch, stagnace rozvoje, psychické problémy..

Vymezení dyslexie

„Dyslexie je specifická porucha učení neurobiologického původu. Je charakterizována obtížemi v přesném a/nebo plynulém rozpoznání slova a sníženými schopnostmi hláskovat a dekódovat. Tyto obtíže obvykle pramení z deficitu ve **fonologické složce jazyka**, který je často nečekaný vzhledem k dalším kognitivním schopnostem a poskytnutí efektivních instrukcí ve vyučování.“ (str.2)

Čtení

Máte ve škole rozumově nadané dítě s dyslexií?

Ne, v naší škole jsou buď nadané děti
nebo děti s poruchami učení.

300 učitelů z celé ČR

Setkali jste se ve své praxi s nadaným žákem s poruchou učení?

80% učitelů odpovědělo

Ne, zatím ne.

M U N I
F S S

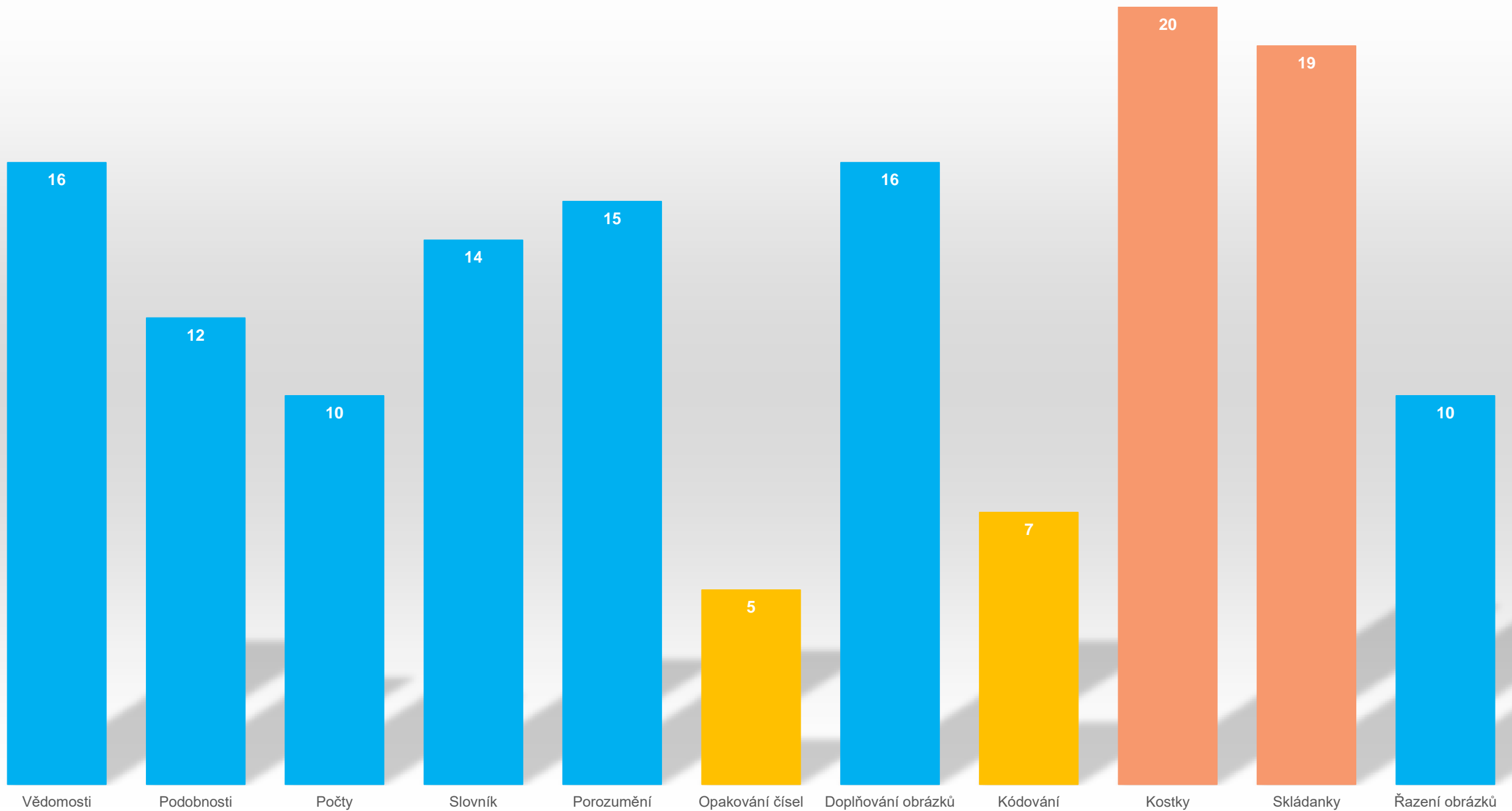
Proč je tak obtížné tyto děti identifikovat?

Dvojí výjimečnost

Přítomnost nadprůměrných schopností a různě závažných handicapů je typickým znakem všech nadaných dětí s handicapem

Profil schopností

Podle jakých charakteristik se podle Vás nejlépe nadaní žáci poznají?

- Rychlé reakce
 - Rychlé tempo
 - Úkoly má vyřešeny vždy mezi prvními
 - Rychlejší úsudek
- x
- Neschopnost řešit jednoduché úkoly v limitovaném čase
 - Naopak úspěšní jsou při dlouhých náročných problémech v nelimitovaném čase

Chybné předpoklady

1. Nadané dítě = šikovné dítě
2. Nadané dítě = úspěšné dítě ve všech předmětech

Handicapy

- **ve fonologickém zpracování řeči** (obtíže v rozpoznání, uchovávání a vybavování základních funkčních jednotek řeči, tedy tzv. fonémů),
- **v rychlém vybavování přesných slov**, jež označují předmět nebo vyjadřují myšlenku,
- **v paměti**, zejména krátkodobé, sekvenční a mechanické,
- **v pracovní paměti**, zejména ve schopnosti podržet akustické nebo řečové informace v krátkodobé paměti a současně zpracovávat přicházející novou informaci,
- **v pracovní rychlosti**, tedy ve schopnosti rychle přijmout, zpracovat a použít novou informaci,
- **ve schopnosti sluchového a sekvenčního**, tedy po sobě jdoucího zpracování informací,
- **v exekutivních funkcích**, zejména ve schopnosti plánovat, organizovat, realizovat i měnit vlastní poznávací úsilí.
- **v koncentraci pozornosti v určitých oblastech.**

Schopnosti

- Schopnost vysoce logického způsobu myšlení,
- schopnost řešit mentálně náročné úkoly a problémy,
- schopnost zdůvodňovat, argumentovat,
- schopnost systémového zpracování informací,
- schopnost rychle pochopit celek,
- schopnost hledat souvislosti mezi myšlenkami, událostmi a předměty,
- vytrvalost při zvládání logicky náročnějších úkolů,
- dobrá základna znalostí v určitých oblastech,
- upřednostňování nového a složitého,
- zvědavost, schopnost samostatného vyhledávání informací,
- verbální a /nebo vizuálně-prostorové schopnosti,
- tvořivost, imaginace

Schopnosti	Handicapy
Schopnost abstraktního myšlení.	V rychlém zpracování řeči.
Schopnost rychle odhalit vztah příčina-následek, podstatné souvislosti.	V rychlém vybavování přesných slov.
Schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti.	V pracovní paměti.
Kvalitní krátkodobá i dlouhodobá paměť.	V pracovní rychlosti.
Rychlý rozvoj řeči.	Ve schopnosti sluchového a sekvenčního zpracování informací.
Zvídavost.	V exekutivních funkcích
Různorodost zájmů nebo jeden hluboký zájem.	

Špatná paměť na fakta.
Špatná krátkodobá paměť. Problémy s
memorováním.

Lepší dlouhodobá paměť.
Schopnost třídit informace, srovnávat,
klasifikovat.

Problémy v oblasti čtení, psaní, užívání
gramatických pravidel.

Dobrá slovní zásoba i slovní produkce.

Velké problémy s „jednoduchými úkoly“ -
sčítání, odčítání, s jednoduchým, po
sekvencích jdoucím učebním materiálem.

Schopní komplexních matematických
manipulací a operací. Abstraktní
uvažování. Lepší výsledek v náročnějších
úkolech.

M U N I
F S S

Chybné předpoklady?

1. Nesprávný předpoklad

Žák nemůže být mimořádně nadaný a současně mít poruchu učení !

Charakteristiky, jež brání identifikaci nadání	Charakteristiky, jež podporují identifikaci nadání
Frustrace z neschopnosti zvládnout určité školní dovednosti.	Výborná slovní zásoba i její užívání.
Naučená bezmocnost.	Výjimečné analytické schopnosti.
Nedostatek motivace.	Vysoká míra tvořivosti.
Rušivé chování ve třídě.	Vysoká míra produktivity (zejména v oblasti zájmů.)
Perfekcionismus.	Výjimečná schopnost řešit problémy.
Zvýšená citlivost (například ke kritice, k pocitům ostatních.)	Schopnost přemýšlet o tvořivých řešeních.
Problémy s dokončováním úkolů.	Specifické schopnosti (umělecké, hudební, mechanické).
Nedostatek organizačních schopností.	Výborná paměť.
Nedbalost v práci.	Dobré schopnosti kritického myšlení.
Špatná schopnost poslouchat a soustředit se.	Neobvyklá schopnost vidět vztahy mezi myšlenkami a koncepty.
Selhávání při úkolech, které vyžadují dobrou paměť.	Výjimečná schopnost úsudku.
Nízká sebedůvěra.	Angažovanost v úkolu, motivace.
Nerealistická vlastní očekávání.	Touha znát, zkoumat a objevovat.
Nedostatek sociálních dovedností, problematický vztah k některým vrstevníkům (např. agresivita, obranný postoj.)	Řada speciálních schopností, smysl pro humor.

2. Nesprávný předpoklad

Žák, který selhává v triviu nemůže být nadaný !

Paní učitelka ZŠ:

Škola zařazuje děti do kategorií podle úspěchu nebo neúspěchu prvořadě v oblasti trivia. Pokud dítě vyniká v jiných oblastech, například v prostorové představivosti, tvořivosti a podobně, nemá možnost to prokázat a není hodnoceno jako nadané.

3. Nesprávný předpoklad

Porucha učení se projeví v češtině a nadání v matematice!

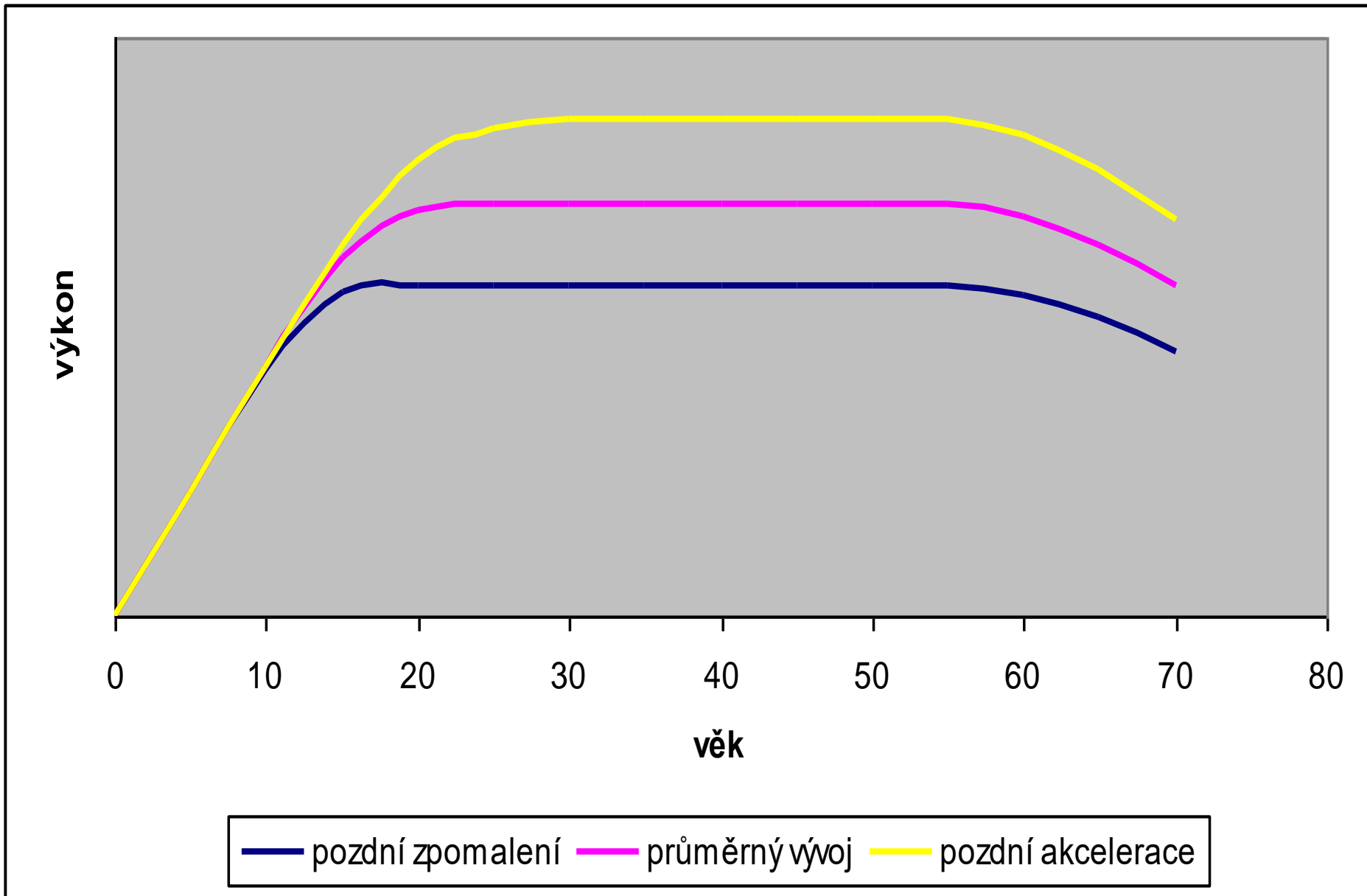
Nadání i handicap se obvykle projevují v rámci jednoho předmětu:

Dualita projevu schopnosti učení

MUNI
FSS

4. Vývojové hledisko

5. Kompenzace

- Paradoxní schopnost adaptace
- Kompenzace nevědomá, vedena snahou být průměrný – neodlišovat se
- Zmíněné **nevědomé** kompenzační mechanismy jsou totiž obvykle velmi nestabilní, „nefungují“ stále (nemoc, stres, nedostatek spánku a řada dalších příčin efektivní zapojení kompenzačních mechanismů významně znemožňují).
- vyžaduje významnou dávku kognitivní, emoční a fyzické energie
- Pokud tato energie není k dispozici, dochází k dekompenzaci a porucha nebo handicap se dostávají zřetelněji na povrch, případně může dojít i ke snížení výkonu i v jiné oblasti, než je deficit

Důsledek neodhalené kompenzace

Úsilí \neq úspěch

Kompenzace ano, ale:

Pro přesné diferenciální diagnostice schopností a deficitů, musí následovat odborné vedení, nejčastěji speciálně-pedagogické, které cíleně vede dítě k překonávání handicapů a posilování a rozvíjení schopností těchto dětí.

Začarovaný kruh ?

Maskování schopností

Nízká očekávání

Snížená možnost prokázat svůj potenciál

M U N I
F S S

Schopnosti + handicap = paradoxní výkony

Paradox 1:

Jednoduché učivo je těžké a těžké je jednoduché

Na matematiku je velmi šikovný, má výborné logické myšlení. Dost mě ale zarazila například násobilka. Hlavně rychlost a zapamatování si násobků, jak jdou po sobě. A stejně tak i písemné násobení nebo dělení se zbytkem. To musí pořád dost procvičovat a vlastně v tom pořád dělá chyby. Jakmile je ale příklad logický, nemá problém. A to samé platí i v češtině. Když může začít používat logiku, tak podá vždycky stoprocentní výsledek, ale jakmile je to založeno na jednodušším, často pamětném učení, tak to je opravdu pro něj o dost těžší.

Problém

Rychlé a bezchybné zvládní jednoduchých a základních úkonů bývá někdy ve škole chybně hodnoceno jako jediný důkaz opravdového nadání v mladším školním věku.

Paradox 2:

Paměť na významové souvislosti, ale nedostatky v mechanickém učení a memorování

Martin

V dějepise si vždycky musím uvědomit souvislosti, jinak to nejde. Nějak si zapamatuji první letopočet a potom vím, jak ta událost dlouho trvala, kdy došlo jinde k jiné události a tak si to spíš odvozují. Prostě si nikdy nevybavím ty letopočty přesně.

Velký problém v úkolech, kdy si mají zapamatovat určitou učební látku nazpaměť, uchovat ji v dlouhodobé paměti a **rychle, zejména v po sobě jdoucích sekvencích, ji vybavovat**. Často jde například o násobky, hlavní města, vyjmenovaná slova, řady po sobě jdoucích čísel a podobně.

Problém: Dobrá znalost mechanicky naučených faktů a detailů bývá často chybně hodnocena jako skutečný důkaz výborně zvládnutého učiva.

Paradox 3

Rychlé neslovní myšlení a neplynulá řeč

Obtíže spojené s pohotovým slovním vyjadřováním a vybavováním přesných pojmů souvisí přímo s řečovou podstatou dyslexie.

Gustav

Mám význam, vím, co chci říct a nedokážu najít slovo. Stává se mi to často, když chci vyjádřit něco, co ve mě nějakou dobu vnitřně probíhalo, nad čím jsem nějakou dobu hodně vnitřně přemýšlel. V ten moment ale nejsem schopen najít ta slova i když je mi zcela jasný celý smysl toho sdělení. Ve škole mi to ale moc problém nedělá, tam dostanu něco a zase to vrátím ve stejných slovech nebo ve slovech vlastních, ale není to nic, o čem bych sám přemýšlel, nebo něco čím bych se opravdu vážně zabýval.

Sociální a emoční problémy

- Nejohroženější skupina mezi nadanými dětmi, s ohledem na riziko vzniku emočních a sociálních problémů.
- Emoční a sociální problémy, které vznikají při překonávání rozporu mezi schopnostmi a handicapem, mohou mít na rozvoj potenciálu těchto dětí ještě větší negativní vliv, než samotná porucha učení.
- Často zobecňují svá dílčí akademická selhání na celkový pocit vlastní neúspěšnosti.
- Mohou mít pocit, že jsou jiné, než většina ostatních.
- Mohou výrazně pochybovat o svých skutečných schopnostech.
- Mohou mít strach z neúspěchu, ale mohou se obávat i úspěchu.

Z dopisu maminky Daniela (14 let)

„Považuje se za hloupého, špatného a divného. Verbálně je velmi, někdy až moc, zdatný. Má velké všeobecné znalosti a velice vybroušený smysl pro humor. Schválně se odlišuje. Pochopil, že přizpůsobit se nedokáže a „jinost“ si zvolil za svoji cestu. Přesto je to pro něj východisko z nouze a rád by byl stejný, jako všichni. Neustále o sobě pochybuje. Velice rychle se vzdává, když má pocit, že něco nezvládne. Nesnáší neúspěch, ale ani nechce být chválen. Je to pro něj příliš zavazující... „

Sociální a emocionální problémy

Dvojitý handicap

- úzkost,
- obranný postoj,
- nízká sebedůvěra,
- zranitelné sebepojetí,
- intenzivní strach,
- frustrace.

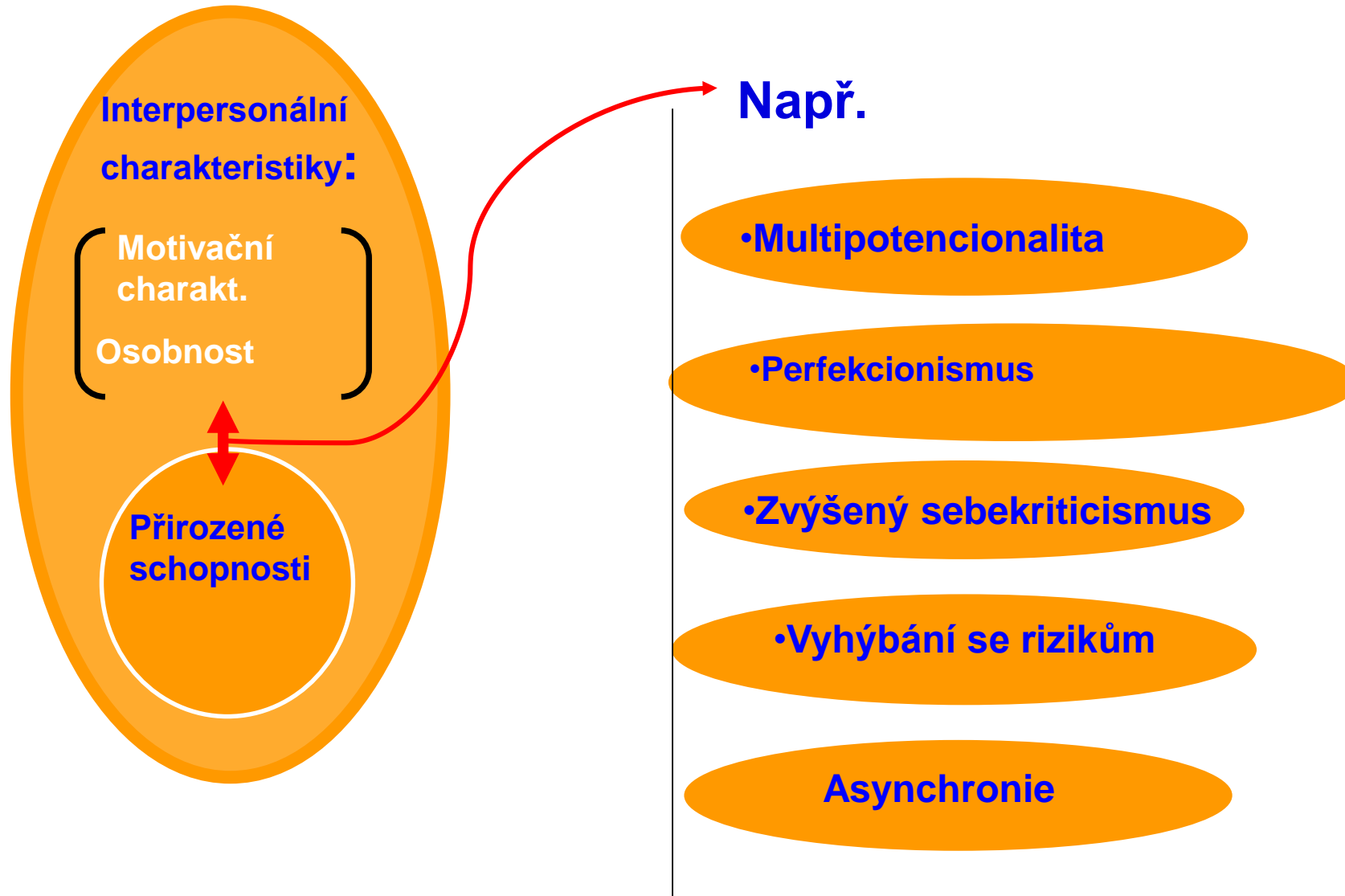
Nadané děti s psychickými, sociálními a emočními problémy (deficity)

Příčiny vzniku problémů

- Vnitřní
- Vnější

Vnitřní

Perfekcionismus

- Stanovují si cíle
- V dětství jim všechno šlo
- Když nejsou ve škole dostatečně motivováni k odpovídající činnosti, soustředí se na perfektní výkon (známky, pochvaly nebo komplikují zadání.)

Zdroje perfekcionismu u nadaných

- Perfekcionismus a abstraktní myšlení
- Perfekcionismus jako funkce asynchronního vývoje
- Perfekcionismus a vyšší cíle v závislosti na okolí.

Perfekcionismus

- Rodiče přehnaně kritizují a příliš vyžadují.
- Kritika rodičů je nepřímá, ale je součástí očekávání rodičů.
- Cíle neexistují nebo nejsou jasně definované.
- Perfekcionističtí rodiče slouží jako model perfekcionistických postojů a chování.

Perfekcionismus

- Hamachek, 1978
 - Cíle
 - Strach z chyb
 - Kvalita výkonu
 - Rodiče
 - Pořádek a řád

Behaviorální symptomy neurotické formy

- Deprese
- Pocity „měl bych“, „měl jsem“
- Pocity ostudy a viny
- Potřeba „zachovat si svoji tvář“
- Ostýchavost, váhání
- Sebeponižování

Nevhodné přístupy ve škole

- Chválení za rychlost
- Očekávání, že úkol bude pro takového žáka snadný
- Tlak na výkon
- Soutěž a konkurence
- X
- Práce s chybou, zaměření se na proces

Vyhýbání se riskování

Stejným způsobem jak nadaní vidí své možnosti, vidí také úskalí v řešení daných situací. Vyhýbání se potencionálnímu problému může znamenat vyhnutí se riziku a může také vyústit v underachievement (podvýkon) (Whitmore, 1980).

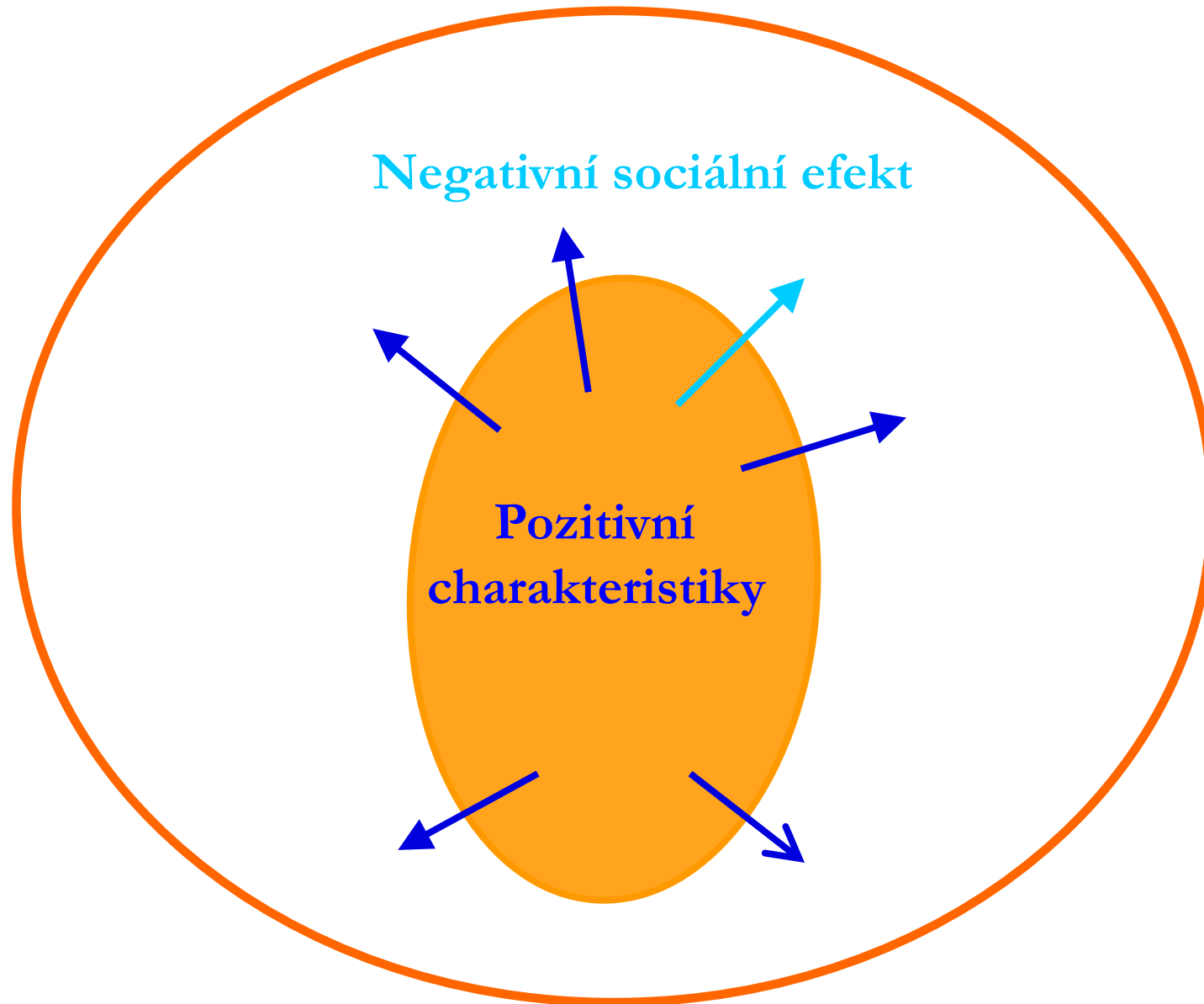
Zvýšený sebekriticismus

- Vidí možnosti a alternativy ale i to, že je nejsou schopny naplnit.

Multipotencialita

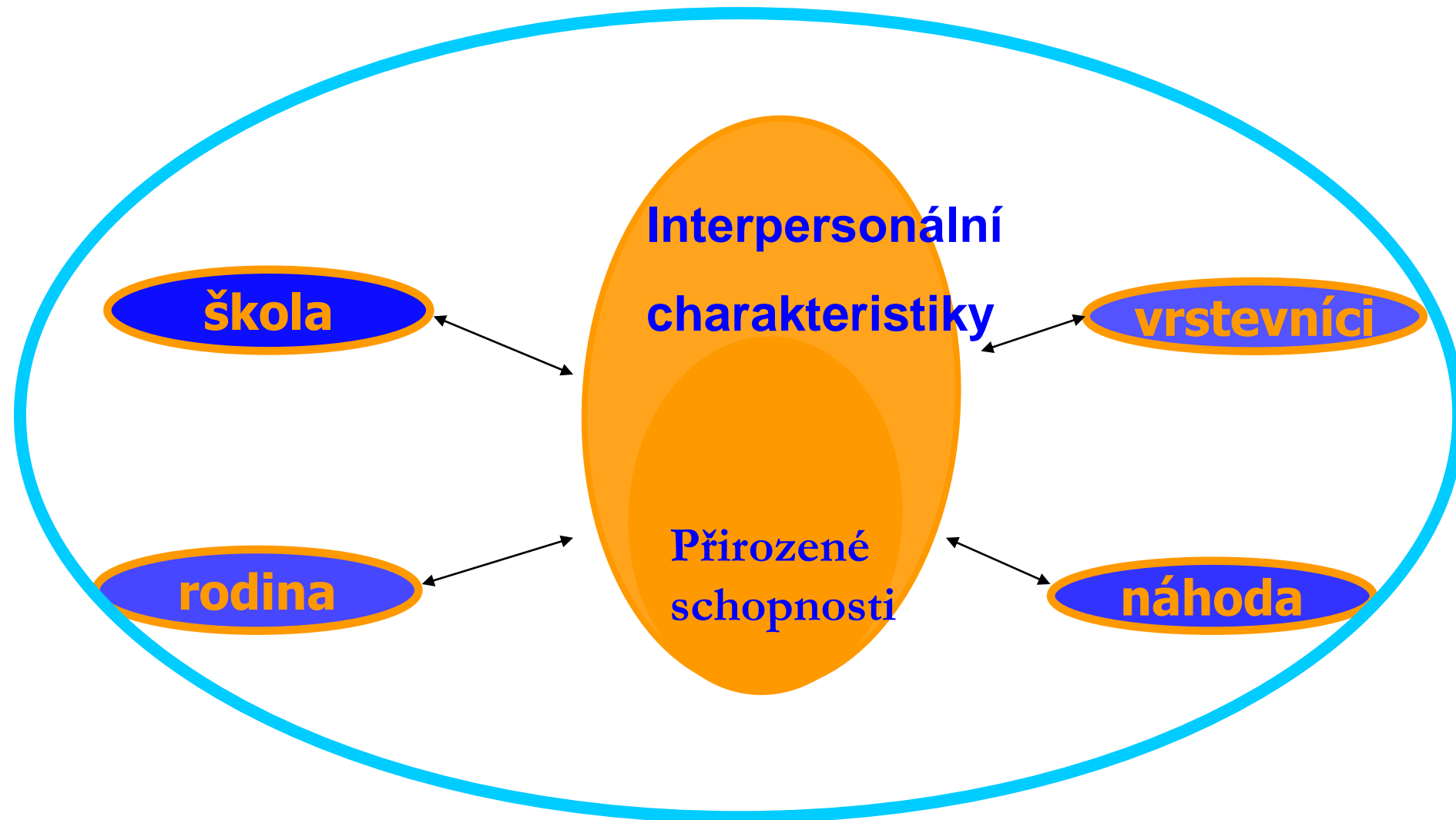
Nadané děti mají často více oblastí, ve kterých vynikají a mohou být angažovány v různorodých aktivitách až do extrémní míry. I když to většinou nepředstavuje problém pro samotné dítě, může to představovat problém pro jeho rodinu či rozpaky, když se má rozhodnout např. pro volbu povolání (Kerr, 1985; 1991).

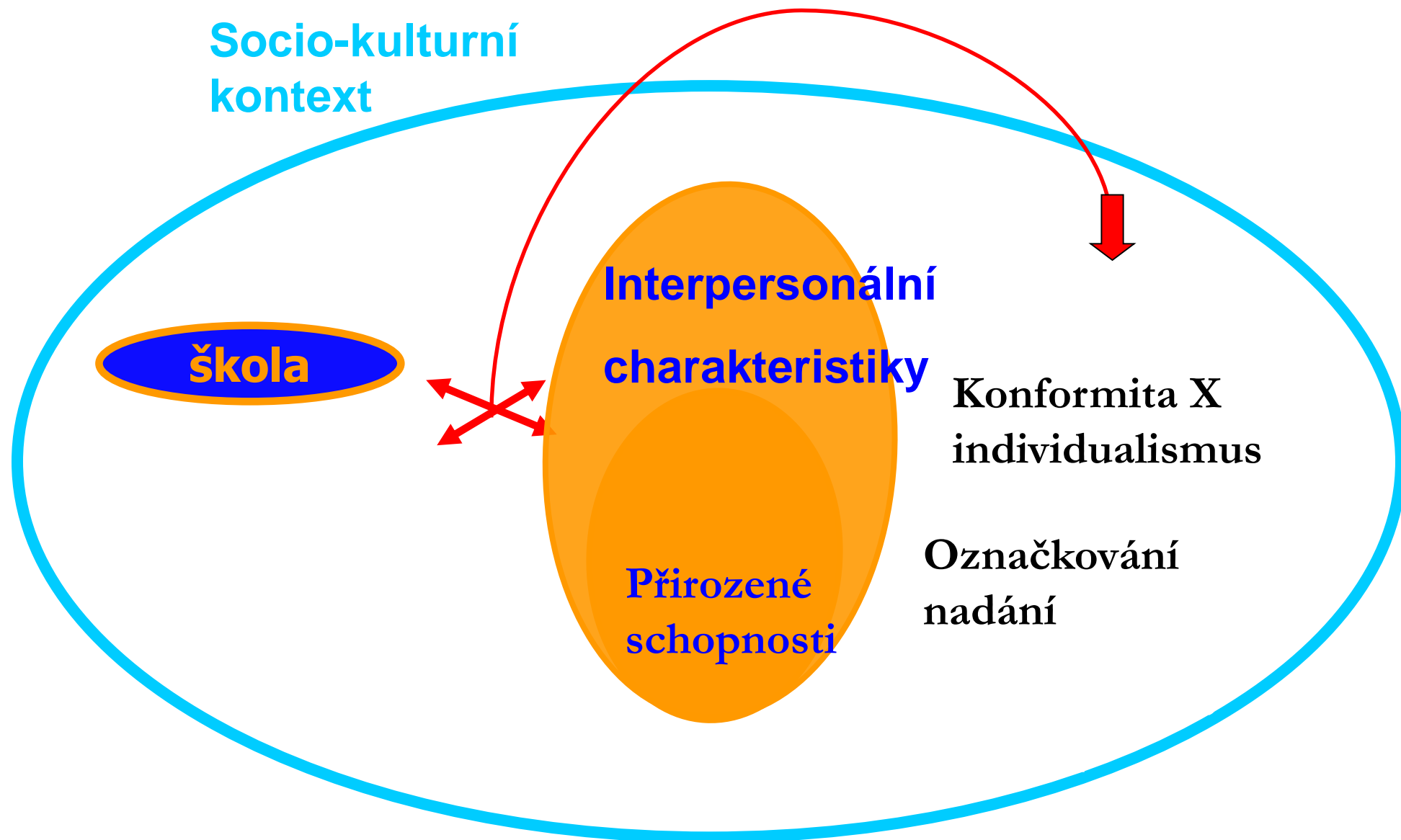
Vnější

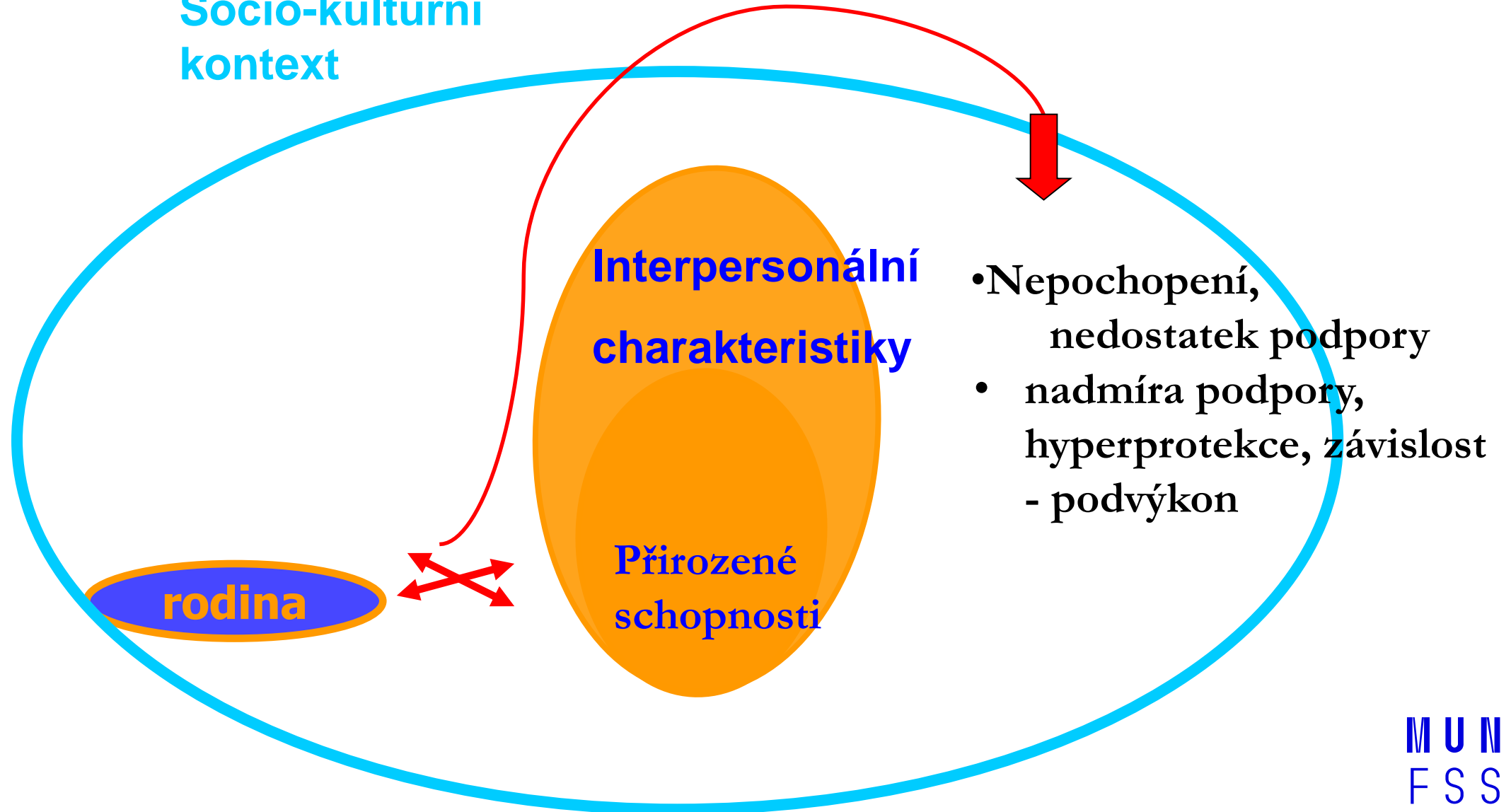
Vnější

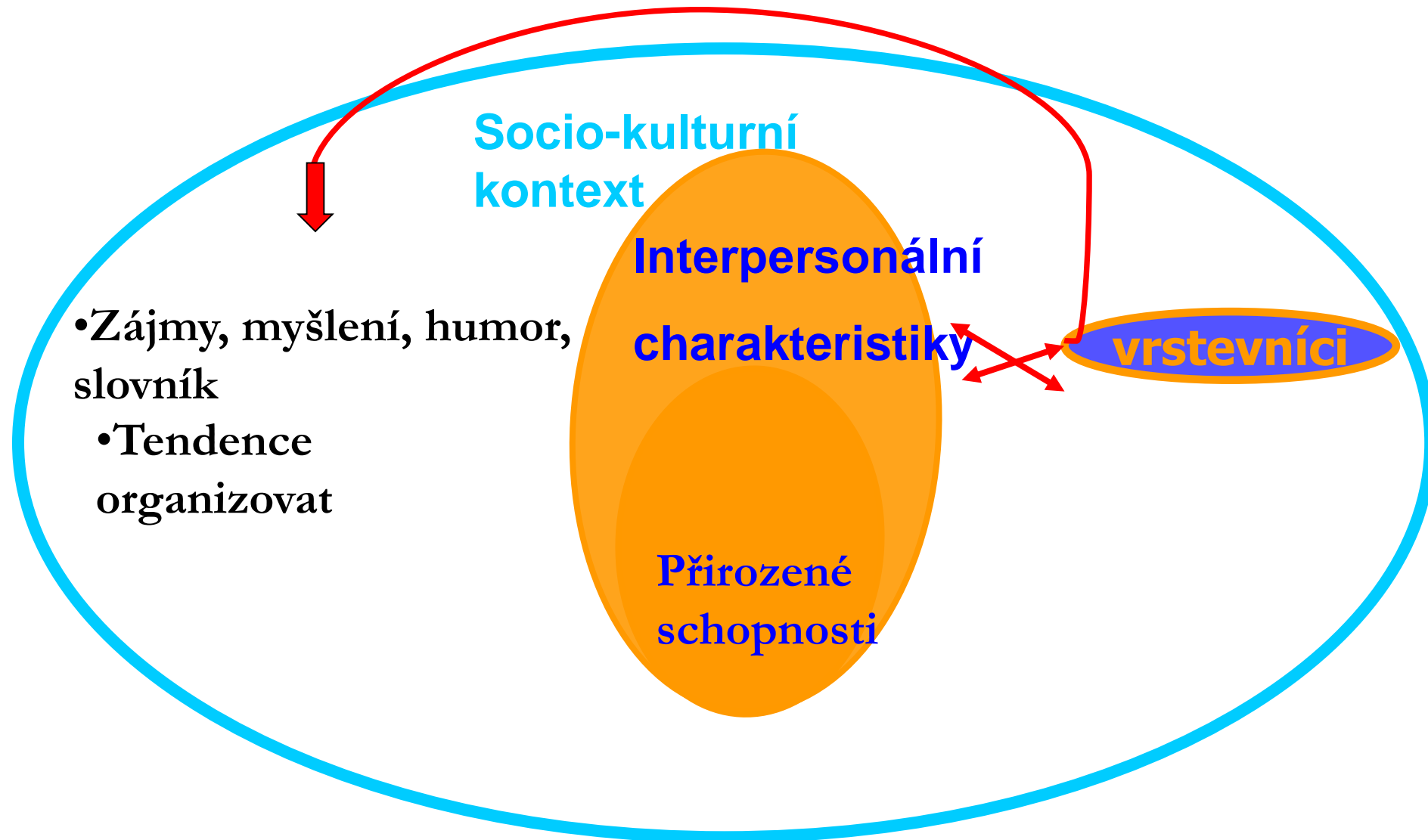
Socio-kulturní kontext

Socio-kulturní kontext

Maskování schopností

- V testu vynechej pár otázek
- Neříkej, že písemka byla jednoduchá
- Ptej se na to, na co znáš odpověď
- Běž občas ven s „hloupými“ dětmi
- Zapiš se do kroužku, pro který nemáš žádné schopnosti

Co nadaní nepotřebují

- Selhávání po přesunu do odlišného vzdělávacího modelu (akcelerace).
- Hodnocení vrozených schopností (jsi geniální), nikoli pokroku – jakou známku jsi dostal (máš samé jedničky?/ co ses naučil?
- Doučování spolužáků (ztráta možnosti se učit, neefektivní).
- Neustálé posílání na nejrůznější soutěže – pokud neuspějí zpochybňování nadání.
- Být systémem vyděleni.
- Pozor! Děti se samými jedničkami mohou být podvýkonné, také potřebují systematickou podporu.
- Prvořadé řešení dílčích nedostatků (nemusí být ani dvojí výjimečnost), s tím, že nadaní „počká“.

Co potřebují

Schopnosti a/nebo výkony na pokročilé úrovni mohou být doménově specifické, neočekávejte očekávat výjimečné výkony ve všech oblastech

Zjistěte schopnost uvažovat a úroveň vědomostí v dané oblasti před tím, než stanovíte přiměřenou úroveň výuky.

Při přípravě úkolů berte v úvahu to, co žáci už vědí, neopakujte již zvládnuté dovednosti

Předkládejte učivo, jehož náročnost je přiměřeně vyšší než úroveň, na níž se žák aktuálně pohybuje.

Vytvářet spojení mezi tím, co žáci znají a tím, co se mají naučit.

Stanovte smysluplné cíle a poskytněte zpětnou vazbu.

Žáci budou schopni používat specifické metakognitivní dovednosti teprve tehdy, když se dostatečně procvičili v jednotlivých krocích strategie seberegulovaného učení na dostatečně náročných a smysluplných úkolech.

Tím, že budou chybovat a překonají případný neúspěch – budujete důvěru ve schopnosti a schopnost řešit problémy.

Zajistěte, aby nadaní žáci měli příležitost být v interakci s jinými žáky, kteří jsou na stejné nebo na vyšší vědomostní a kognitivní úrovni

Zjišťování schopností,
kompaktování učiva

Modifikace obsahu

Metakognice, překonávání
překážek, zpětná vazba

Zapojení mezi ostatní, sdílení